

הנאה ממלאכת שבת שהעושה - שיעור 112 סומך על המתירים ומי שנעשה בשבילו על האוסרים

Cases: 1) opening soda bottle cap 2) opening refrigerator door - motor not running 3) opening letter or food box 4) carrying ספר תורה to Shul - questionable עירוב 5) carrying wine for קידוש י"ט ע"י כ"י" לבן חוף לחוף 8) ובמזמרה לאוצ'י שבת 7) ערה שבת העושה אי"ן אקבל שבת ואי שנעשה בהילול אקבלו 6)

II. כללי הנאה ממלאכת שבת

(א) הכלל דאם יש מי שמתיר אין אוסרין בדיעבד עיין בשמירת שבת כהלכתה (פרק ל - הערה ק"ח) דכללא הוא דאם יש מי שמתיר אף דלא קי"ל הכי אין אוסרין בדיעבד עיין בבה"ל (סימן ש"ח - ד - ד"ה "אפילו צטודו רותח" צסוף דצרי) דאין לאסור התבשיל בדיעבד וכמו שכתב הפמ"ג (צס"ק י"ד) "דכל שיש ספק פלוגתא אי הוי בישול אין לאסור בזה בדיעבד." וכמו כן כתב הבה"ל (ר"ג - ח - ד"ה "ואם החזירו ישראל") "ומיירי באופן שהחזרה אסור לדברי הכל דאל"ה אין להחמיר בדיעבד כמו שכתב המג"א (צס"ק י"ד ע"ש)" ולכן צריך להתיר הנידונים הנזכרים למעלה

(ב) הכלל של שני ימים יום כפור עיין בטור (צסוף סימן תרכ"ד) וברמ"א ובמ"ב (ס"ק ט"ז) כשחל יוה"כ ביום ה' אוסרים אחרים להכין להם צרכי שבת בשבילן בע"ש שהוא יוה"כ שלהן אך יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן. ואינו דומה לספק איסור שבת דאין אוסרים בדיעבד משום דהתם שגג בדבר שהוא מחלוקת אבל הכא לפי דעתו היום יוה"כ א"כ המלאכה הזאת נעשה באיסור ועיין בשש"כ (ל"ח - הערה פ) דלדידיה הו"ל כאילו הספק הוא אצל כולם עיין במג"א (רס"ג - ל"ג) לכן צריך לאסור כמה הנידונים הנ"ל

(ג) הכלל דהנאה לא ישירה ממלאכת נכרי או ישראל שהוא מותר אינו ברור. דלשיטת השו"ע הרב והאג"מ אינו כלל

1. עיין בכלכלת שבת דיני אמירה לנכרי (סעיף ה - ה' צה"ה) דפתיחת האגרת ע"י נכרי דאין הישראל נהנה מקריעת הנייר עצמו רק מדבר שהסתובב ממנו דהיינו קריאת הכתב ולכן מותר משא"כ בנר שהדליקה ע"י נכרי לישראל אסור ליהנות ממנו אם אין יכול לקראות בלא הנר. וכן כתב המג"א (תקט"ו - כ"ו) לענין עירוב תחומין וכ"כ השש"כ (ל - סעיפים כ"ו - כ"ח)

2. ועיין עוד במשנה ברורה (ש"ז - ס"ק נ"ה) דנכרי יכול לפתוח אגרת שהובא מחוץ לתחום וישראל יכול לעיין בו משום ח' באגרת לא שייך לומר שמא יאמר לא"י שיביא לו מחוץ לתחום שאינו יודע מי ישלח לו ח' וגם י"ל דלא חשוב הנאה כיון שאינו נהנה מגופה של מלאכה דהיינו דאינו נהנה מקריעת המעטפה עצמה אלא הנאתו היא מהדבר שנתאפשר לו ליהנות ממנו כתוצאה מן הקריעה דהיינו המכתב שבתוך המעטפה או מן האוכל שבקופסה או האוכל במקרר שאינו פועל. ולכן לטעם הראשון של המ"ב הנאה לא ישירה אסור ולטעם השני מותר

3. ועיין בשש"כ (ל"ח - הערה ו) דטעמא דשרי לקרוא האגרת הוא משום דעיקר הפתיחה ע"י ישראל אינו איסור ברור (בשם הלב"ש התו"ש והמחה"ש) ופתיחת קופסה ע"י נכרי מותר דמכיון שיש מתירים גם ליהודי לקלקל ואין מותר משום הנאה שלא ישירה. הובא זה בשם רב ש. ז. אויערבך וראיתו משו"ע (תק"ח - ט) ובמ"ב (ס"ק מ"ה) "אם עשה לצורך ישראל אפילו אם הפירות היו של עכו"ם אסור באכילה. והנידון דהתם בבית סתום שהוא מלא פירות שאסור ליהנות מסתירת הנכרי. אבל מ"מ קושיא ממג"א (תקט"ו - כ"ו) שיש ליהנות מחפץ שהובא מחוץ לתחום

4. וע"ע בשו"ע הרב (סימן ש"ז - סוף סעיף ז) דקריאת האגרת מותר רק משום דהנכרי חשוב כעושה ע"ד עצמו לגמור שליחתו ולא מטעם הנאה שלא ישירה

5. ועיין באג"מ (ד - קי"ט - ה) בדבר שהעכו"ם פתח קעץ אם לצורך עצמו רשאי גם הישראל לאכול ואם לצורך ישראל יש לאסור משמע שאין יכול להתירו משום הנאה שאינו ישירה.

ד) הכלל דהנאה ממלאכת הוצאה אינו חמור כל כך

1. ועיין בבה"ל (ש"ס - ח ד"ה "אחת משאר מלאכות") שהובא החיי אדם דדוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר שנשתנה מכמות שהיה כמבשל וכיו"ב אבל המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה יש להחמיר בכל איסורי תורה כמו במבשל משמע על איסור דרבנן אין כאן איסור ואפשר במקום צורך גדול אין צריך להחמיר אפילו באיסור תורה ובפרט הבאת ספר תורה או דבר אחר בספק עירוב למי שסומך על העירוב דאין כאן איסור כלל והאיסור הנאה רק משום חומרא ומי אמר להחמיר בנידון דידן. ושמעתי מאחרים שיש להתיר הבאת ספר תורה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. וצ"ע

2. ועיין בשו"ת תשובות והנהגות שאין אומרים לפני עור אם סומך על הפוסקים המתירים וגם יכול ליהנות ממלאכה אם קיבלו רק מתורת חומרא ורק על איסורי דאורייתא ודרבנן אומרים איסור של ב' ימים יום כפור. וממילא הכל תלוי אם הוא נוהג איסור רק מחומרא או שהוא אסור מדינה

ה) הכלל דאי בעי לא קיבל או דאי בעי מבדיל

1. עיין בשו"ע (רס"ג - י"ז) שמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות מלאכה ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת וזה כהרשב"א ולא כהר"ן ועיין במג"א טעם ההיתר משום דאי בעי לא קיבל ולא דמי לב' ימים יוה"כ שסבר שאסור. ועיין בט"ז שמתיר מטעם אחר
2. עיין ברמ"א (רס"ג - י"ז) וכל שכן במוצאי שבת מותר ליהנות ולאכול ממלאכתו
3. עיין בשו"ת שבט הלוי (ה - נ"ג) דהרמ"א אומר כ"ש למוצאי שבת דוקא בשנים שיש להם זמן אחד למוצ"ש אבל אם אחד מחזיק כשיטת ר"ת דינו כב' ימים יוה"כ ואסור ליהנות ממלאכתו. וגם למחמירים כר"ת אסור משום דאין מתירים נדרים בשבת (שו"ע ש"מ"ח) ולא שייך לומר אי בעי מבדיל
4. עיין בשו"ת תשובות והנהגות (ה - נ"ד) דאם נוהג כר"ת רק לחומרא יכול לבקש מאחר לעשות אז מלאכה וחולק על שבט הלוי

ו) הכלל אם אסור אמירה לנכרי כל שכן אסור לומר לישראל

עיין באג"מ (ד - ע"ג) שמטעם זה אסור לבן חוץ לארץ שנמצא יו"ט שני בא"י לומר לבן א"י לעשות לו מלאכה וליהנות ממה שעשה עבורו. ועוד שאין כאן היתר דאי בעי לא קיבל גם אינו דומה לשני ימים צום כפור.

למעשה

- 1,2 פח בקבוק עם פתיחתו נהפך המכסה לכלי ע"י נכרי יש להתיר משום דפסיק רישא ע"י נכרי מותר עיין ברמ"א (נ"ג - ה) תנור בית החורף ואג"מ (ז - ס"ח) וגם ע"י ישראל אפשר דמותר משום הנאה שלא ישירה או משום דאין איסור דב' ימים יוה"כ דרך פסיק רישא וצ"ע
- 3 פתיחת קעץ או קופסה על ידי ישראל הסומך על המתירים אסור ליהנות ממנו דכיון דעל ידי נכרי אסור כ"ש על ידי ישראל עיין באג"מ (ד - ק"ט) ובאג"מ (ד - ע"ג) ובמקום צורך גדול עיין באג"מ (ה - קכ"ז ע"ף י')
- 4,5 בנידונים בהבאת ספר תורה ויין לקידוש דרך ספק עירוב שמעתי דיש ליהנות ממנו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. ואפשר שגם להחיי אדם אין צריך להחמיר באופן זה
- 6 מי שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה דאי בעי לא קיבל זה הלכה מפורשת (רס"ג - י"ז) ובמג"א (ב)
- 7 ובמוצאי שבת פעמים שאסור משום ב' ימים יוה"כ ופעמים שמתירים דאי בעי מבדיל ועיין למעלה (כלל ה')
- 8 בן חוץ לארץ שנמצא יו"ט שני בא"י צריך להחמיר שלא לומר לבן א"י לעשות לו מלאכה עיין באג"מ (ד - ע"ג) ושע"ת (ת"ו - ז)